VALTION LIIKUNTANEUVOSTO
Statens idrottsråd

23.1.2019

Valtion liikuntaneuvoston lausunto: valtioneuvoston selonteko liikuntapolitiikasta

Valtioneuvosto hyväksyi eduskunnalle annettavan liikuntapoliittisen selonteon 25.10.2018. Selonteko käsiteltiin eduskunnan täysistunnossa 20.11.2018.

Tausta

Lapsista ja nuorista noin kolmannes, aikuisväestöstä viidennes ja ikäihmisistä muutama prosentti liikkuu terveytensä kannalta riittävästi[1]. Liikunnan puutteesta aiheutuvat yksilö- ja väestötason terveyshaitat ovat ilmeisiä. Esimerkiksi noin kymmenen prosenttia suomalaisista sairastaa tyypin 2 diabetesta, josta merkittävä osa voitaisiin ehkäistä elintapamuutoksilla[2]. Riittämättömän liikkumisen yhteiskunnalliset kustannukset ovat vuositasolla arvioilta vähintään 3,2 miljardia euroa[3], mikä vastaa sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen säästötavoitetta. Panostuksilla ennaltaehkäisevään terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseen voidaan saavuttaa merkittäviä kustannussäästöjä ja paikata valtiontalouden kestävyysvajetta.

Liikuntapoliittinen selonteko

Valtioneuvoston selonteko liikuntapolitiikasta sisältää toimenpide-ehdotuksia riittämättömän liikunnan yhteiskunnalle aiheuttamien haittojen vähentämisestä aina huippu-urheilun kehittämiseen asti. Valtion liikuntaneuvosto näkee selonteon kokonaisuutena hyväksi ja kattavaksi asiakirjaksi. Liikuntaneuvoston mielestä selonteon keskeisimmät toimenpidetarpeet liittyvät **1) liikunnan harrastamisen edistämiseen** ja **2) fyysisen kokonaisaktiivisuuden lisäämiseen**. Lisäksi liikuntaneuvosto kannattaa selonteon huippu-urheiluun liittyviä toimenpiteitä.

1 Liikunnan harrastamisen edistäminen

Mahdollisuus liikunnan harrastamiseen on itseisarvo mielekkään elämän näkökulmasta, joten liikunnan harrastamisen edellytyksiä on tärkeää tukea yhteiskunnassa. Liikunnan harrastamisen tila on Suomessa kohtuullisella tasolla. Tietyillä väestöryhmillä on kuitenkin heikentyneet mahdollisuudet harrastaa liikuntaa.

1.1 Toimenpiteiden lisääminen erityistä tukea tarvitseville väestöryhmille

Eriarvoistumiskehitys on huolestuttavaa myös liikunnassa. Sosioekonomisella taustalla on vaikusta yksilöiden ja perheiden liikkumisen sekä liikunnan harrastamisen määrään. Arviolta 15 %:lla väestöstä eli 800 000 henkilöllä Suomessa on toimintakyvyn rajoitteita[4]. Osan erityistä tukea tarvitsevista on vaikeaa osallistua yleisesti tarjolla olevaan liikuntaan. Tukea eri syistä tarvitsevat henkilöt liikkuvat ja harrastavat liikuntaa muuta väestöä vähemmän. Erilaiset toimijuuden haasteet ja hyvinvointia uhkaavat tekijät näyttävät kasautuvan usein samoille henkilöille. ***Julkishallinnon toimenpiteitä tulisikin lisätä kohderyhmille, joiden edellytykset oman hyvinvointinsa edistämiseen ovat heikoimmat ja joiden tukeminen tuottaa suurimmat yhteiskunnalliset hyödyt.*** Näiden väestöryhmien liikunnan edistämiseksi tarvitaan erityisesti moniammatillisia tukitoimia ja palveluketjuja sekä tiedon ja ymmärryksen lisäämistä.

1.2 Liikkumisolosuhteiden kehittäminen ja liikuntapaikkarakentamiseen kohdennetun tuen lisääminen

Julkisen liikuntahallinnon yksi tärkeimmistä tehtävistä on olosuhteiden luominen liikunnalle. Liikuntapaikkarakentamisessa ja peruskorjauksissa on suuria tarpeita. Valtion ja kuntien tulisi käyttää vuosittain arviolta 400 M€ liikuntapaikkojen peruskorjaamiseen nykyisten olosuhteiden säilyttämiseksi – toteutuma on tällä hetkellä noin 100 M€[5]. ***Isoja käyttäjäryhmiä palvelevien esteettömien ja saavutettavien perusliikuntapaikkojen, kuten uima- ja liikuntahallien sekä lähiliikuntapaikkojen avustamista on tärkeää lisätä.*** Erityisesti vaikeassa kuntatalouden tilanteessa valtionavustuksilla on merkitystä hankkeiden etenemisessä kunnallisessa päätöksenteossa.

Liikunnan harrastamisen olosuhteet ovat kokonaisuus, johon kuuluu liikuntapaikkaverkoston lisäksi mm. kävely- ja pyörätiet, leikkipaikat, puisto- ja piha-alueet sekä muu luontoympäristö. ***Kävely- ja pyörätieverkoston sekä luontoliikuntamahdollisuuksien lisääminen tulee huomioida kaikessa alue- ja maankäytön suunnittelussa sekä kaavoituksessa.***

2 Fyysisen kokonaisaktiivisuuden lisääminen

Liikunnalla on itseisarvon lisäksi välinearvo mm. terveyteen, hyvinvointiin, oppimiseen, yhteisöllisyyteen, kotouttamiseen, syrjäytymisen ehkäisyyn ja ilmastonmuutoksen torjuntaan liittyen. Suomalaisten liikunnan harrastaminen on lisääntynyt, mutta samaan aikaan fyysinen aktiivisuus on kokonaisuudessaan laskenut. Liikunnan harrastamisen lisääntyminen ei ole riittänyt korvaamaan muun elämäntavan fyysistä passiivisuutta.

Fyysisen kokonaisaktiivisuuden määrän lasku on iso yhteiskunnallinen haaste, joka yksilötason terveyshaittojen lisäksi kuormittaa yhä enemmän kansantaloutta ja vaarantaa väestön työkykyä. Mikäli riittämättömään fyysiseen aktiivisuuteen halutaan aidosti vaikuttaa, on välttämätöntä, että valtionhallinnossa tarkastellaan asiaa entistä poikkihallinnollisemmin.

2.1 Poikkihallinnollisesti toteutettu ja resursoitu liikkumisohjelma hallitusohjelmaan

Väestön riittävää fyysisen aktiivisuuden tasoa ei voida saavuttaa vain liikuntahallinnon toimenpiteillä ja resursseilla. Riittämättömän liikkumisen haasteen ratkaisemiseen tarvitaan poikkihallinnollinen työote, jossa liikkuminen nivotaan pala palalta osaksi jokapäiväistä elämäämme. Tämä työ on mahdollista vain, jos eri hallinnonalojen toimijat edistävät läpileikkaavasti liikkumista ja liikuntaa. ***Liikkumisohjelman vaikuttavuuden takaamiseksi asia tulisi nostaa osaksi hallitusohjelmaa ja resursoida ohjelma poikkihallinnollisesti.***

Valtionhallinnon eri toimialat liittyvät fyysisen aktiivisuuden edistämiseen mm. seuraavasti:.
OKM: liikuntajärjestöt, liikuntapaikkarakentaminen, liikunnan koulutuskeskukset, liikuntatutkimus, huippu-urheilu, kuntien valtionosuudet, aamu- ja iltapäivätoiminta, kerhotoiminta, varhaiskasvatuksen, perusopetuksen, toisen asteen ja korkeakoulujen tuntijaot, käytänteet ja olosuhteet
STM: kansanterveys-, vammais- ja eläkeläisjärjestöjen liikuntatoiminta, sote-palveluiden yhteydessä annettava liikuntaneuvonta, neuvolatoiminta, koulu- ja opiskelijaterveydenhuolto, vanhuspalvelut, vammaispalvelut, työhyvinvointi, sosiaaliturva
LVM: kävelyn ja pyöräilyn edistäminen
PLM: varusmiesten fyysinen kunto, reserviläisten liikunta
VM: verotuslinjaukset ja kuntien ohjaus
YM: maankäytön suunnittelu ja kaavoitus, rakennettu ympäristö ja luonnon virkistyskäyttö
MMM: Luonnon virkistyskäyttö ja jokamiehenoikeudet
OM: kansalaistoiminta sekä yhdenvertaisuus ja tasa-arvo

Liikkumisohjelma sisältäisi esimerkiksi seuraavia toimenpiteitä:

- Valtion ja kuntien kumppanuuden kehittäminen liikunnan edistämisessä (mm. yhteiset strategiset tavoitteet ja mittarit)
- Varhaiskasvatuksen, perusopetuksen, toisen asteen ja korkeakoulujen liikunnallistaminen
- Liikuntaneuvonnan ja liikunnan palveluketjujen kehittäminen osana uudistuvia sote-palveluja
- Liikkumisen ja liikunnan edistäminen osana ikääntyneiden palveluita
- Kävelyn- ja pyöräilyn edistämisen resursointi
- Liikkumisen ja liikunnan kokonaisvaltainen huomioiminen osana kaavoitus- ja rakentamisprosesseja
- Liikkumista edistävät verotukselliset muutokset
- Varusmiespalvelukseen saapuvien fyysisen kunnon kehittäminen ennen varusmiespalvelusta

- Liikkumisen tukemisen huomioiminen osana sosiaaliturvaa
- Kuljetus-, avustaja-, ja apuvälinepalvelujen sovittaminen liikkumisen tueksi

Poikkihallinnollisen yhteistyön ja eri hallinnonalojen sitoutumisen varmistamiseksi liikkumisohjelmaa tulisi hallinnoida valtioneuvoston kanslian alaisuudessa. Yksi vaihtoehto on, että valtion liikuntaneuvosto voisi toimia ohjelman poikkihallinnollisena koordinaatioelimenä.

2.2 Liikkumisvaikutusten arviointi mukaan kaikkeen suunnitteluun ja päätöksentekoon

Nykyisissä hallinnon suunnittelukäytännöissä huomioidaan esimerkiksi päätöksenteon ympäristövaikutukset. Vastaavaa arviointia tulisi tehdä myös toiseen erittäin merkittävään yhteiskunnalliseen haasteeseen eli väestön fyysiseen aktiivisuuteen liittyen. ***Eri hallinnonalojen suunnittelijoiden ja päätöksentekijöiden tulisi jatkossa arvioida, millaisia vaikutuksia tehtävillä toimenpiteillä on väestön liikkumiseen ja fyysiseen aktiivisuuteen.***

Tapio Korjus
puheenjohtaja
valtion liikuntaneuvosto

Minttu Korsberg
pääsihteeri
valtion liikuntaneuvosto

[1] Husu, Pauliina; Sievänen, Harri; Tokola, Kari; Suni, Jaana; Vähä-Ypyä, Henri; Mänttäri, Ari; Vasankari, Tommi. Suomalaisten objektiivisesti mitattu fyysinen aktiivisuus, paikallaanolo ja fyysinen kunto. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/161012
[2] Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Diabeteksen yleisyys. https://www.thl.fi/fi/web/kansantaudit/diabetes/diabeteksen-yleisyys
[3] Vasankari, Tommi; Kolu, Päivi (toim.). Liikkumattomuuden lasku kasvaa – vähäisen fyysisen aktiivisuuden ja heikon fyysisen kunnon yhteiskunnalliset kustannukset. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 31/2018. https://tietokayttoon.fi/julkaisu?pubid=25902
[4] Pyykkönen, Teijo; Rikala, Saku. Valtio soveltavan liikunnan ja vammaisurheilun edistäjänä. http://liikuntaneuvosto.fi/julkaisut/valtion_liikuntaneuvoston_julkaisusarja/arkisto/toimintarajoitteisten_liikunnan_ja_urheilun_edistamisessa_korostuu_koko_valtionhallinnon_toiminta.887.news
[5] Liikuntapaikkojen peruskorjaustarve. Nissinen Kari. VTT. 2014